NORDEN – VELKLÆDT I ET RENT MILJØ

Handlingsplan for bæredygtig mode og tekstil

Norden – velklædt i et rent miljø

Handlingsplan for bæredygtig mode og tekstil

ISBN 978-92-893-4156-1 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4157-8 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2015-724>

ANP 2015:724

© Nordisk Ministerråd 2015

Layout: Gitte Wejnold

Omslagsfoto: SignElements.com

Foto: SignElements, Norden.org

Tryk: Rosendahls-Schults Grafisk

Oplag: 300

Skrift: Meta LR

Papir: Munken Polar

Printed in Denmark

www.norden.org/nordpub

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa.

Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd

Ved Stranden 18

DK-1061 Copenhagen K

Telefon (+45) 3396 0200

www.norden.org

NORDEN – VELKLÆDT I ET RENT MILJØ

Handlingsplan for bæredygtig mode og tekstil

INDHOLD

1.	Forord – Politisk Erklæring	7
2.	Introduktion	8
3.	Mod bæredygtig nordisk tekstil og mode	12
4.	Fremme af bæredygtigt nordisk design	14
5.	Mindre miljøbelastning i produktionen	18
	5.1. Reducering af skadelige kemikalier	19
	5.2. Fremme af fællesnordiske leverandørkrav	20
	5.3. Fremme af mere bæredygtige materialer	22
6.	Større marked for miljørigtig mode og tekstil	24
	6.1. Større markedsandel	25
	6.2. Fremme af miljørigtig forbrugeradfærd	28
7.	Markedsudvikling mod mere genbrug og genanvendelse	30
8.	Opfølgning på handlingsplanen	33
	Bilag: Oversigt over initiativer	34
	Bilag: Noter	36

1. FORORD – POLITISK ERKLÆRING

Vi – de nordiske miljøministre – har i dag, den 27. april 2015, truffet beslutning om en nordisk handlingsplan for en bæredygtig mode- og tekstilbranche.

Med handlingsplanen understreger vi vigtigheden af en bæredygtig udvikling på mode- og tekstilområdet, hvor Norden går foran. Det er vores ambition, at rammebetingelserne for bæredygtig design, produktion og forbrug udvikles frem mod 2020 og vores forhåbning er, at branchen vil være blandt de førende inden for disse områder.

Der er meget at tage fat på – udfordringerne er store. Men med udfordringerne følger også store muligheder. Mode- og tekstilbranchen er et vigtigt eksporterhverv i flere nordiske lande, men den er samtidig en af de mest forurenende og ressourceforbrugende industrier globalt. Vi er i Norden storforbrugere af tekstiler og tøj er en central del af vores ”køb og smid væk”-kultur.

Denne udvikling skal vendes – til gavn for både miljø og økonomi. Det miljømæssige og sociale fodaftryk af Nordens tekstilforbrug skal reduceres væsentligt samtidig med at den nordiske branches position indenfor bæredygtig mode- og tekstil skal styrkes. Der skal både satses nationalt, regionalt og internationalt. Tekstilerne bør i stedet indgå i en cirkulær økonomi, hvor produkters levetid forlænges, og tekstilfibre holdes fri for særligt problematiske stoffer, samt holdes i et lukket giftfrit kredsløb og bruges igen og igen.

Norden har et unikt potentiale til at blive fyrtårn og skabe bæredygtige tekstilløsninger. De nordiske lande deler en lang række fælles værdier og traditioner – hvor omdrejningspunktet er bæredygtighed og tryghed. Der er således gode muligheder for udvikling af nye forretningsmodeller, som samtidig kan bidrage til øget grøn vækst og beskæftigelse.

Den nordiske handlingsplan lægger vægt på tiltag, der skaber nye synergier og øger værdien af de tiltag, de enkelte lande allerede har sat i gang. Handlingsplanen udgør også et vigtigt fællesnordisk bidrag til det voksende internationale fokus på miljøbelastningen fra mode- og tekstilbranchen.

Planen skitserer de største udfordringer, vores fællesnordiske værdier og målsætninger samt prioriterede indsatsområder og særlige fællesnordiske tiltag.

Hvis vi skal realisere handlingsplanen, er det helt afgørende at sætte ind på mange fronter. Vi vil derfor lægge stor vægt på bredt, tværgående samarbejde inden for alle relaterede politiske områder i Nordisk Ministerråd og konstruktivt samarbejde med alle relevante interessenter.

Vi ser frem til i fællesskab at arbejde for opfyldelsen af handlingsplanen til gavn for miljø, sundhed, vækst og beskæftigelse i Norden.

Den 27. april 2015 De nordiske miljøministre

2. INTRODUKTION

Intensiv produktion og stigende forbrug belaster miljøet

Mode- og tekstilbranchen er en af de mest forurenende og ressourceforbrugende industrier i verden. Dens store forbrug af energi, vand, kemikalier og sprøjtemidler påvirker både miljø og arbejdsmiljø. Samtidig får den voksende verdensbefolkning vores globale tøjproduktion til at stige. I EU er tekstiler det fjerde mest miljøbelastende forbrugsområde – kun overgået af bolig, transport og fødevarer¹.

I Norden produceres der ganske vist færre tekstiler end tidligere, men mode- og tekstilbranchen er stadig et stort eksporterhverv i både Sverige² og Danmark³. I 2011 blev der i de nordiske lande produceret 34.400 tons tekstiler i alt, mens den sammenlagte nettoimport for Norden i 2012 var 316.000 tons. Sverige har den største egenproduktion og nettoimport af de nordiske lande⁴. Branchen omsatte i 2013 for cirka 237 mia. SEK i Sverige og cirka 38 mia. DKK i Danmark. Indtjeningen fra eksporten var på henholdsvis 62 % og over 80 %.

I Sverige beskæftiger tekstil- og modebranchen næsten samme antal medarbejdere som trævare- og papirindustrien⁵. I Danmark beskæftiger branchen i alt cirka 10.000 personer⁶ med design, udvikling og salg.

Den nordiske tekstil- og modebranche har potentielt stor indflydelse på tekstilproduktionen, og kan stille krav til hvilke materialer og kemikalier der anvendes, forbrug af vand, energi mv, samt hvor i verden produktionen skal foregå.

Alligevel er det en stor udfordring for branchen at sikre de rette standarder for miljøvenlighed og arbejdsvilkår i de lange og komplicerede produktionskæder fra råmaterialer til færdige produkter. Den nordiske mode- og tekstilbranche har også et globalt ansvar for sin egen

produktion, da den største miljøbelastning sker i produktionslande langt fra Norden.

I Norden er vi storforbrugere af tekstiler. Det gennemsnitlige årlige forbrug pr. indbygger i de nordiske lande er på mellem 13 og 16 kilo nye tekstiler (tøj og husholdningstekstiler)⁷, og forbruget stiger fortsat. I Sverige er indkøb af tekstiler og tøj i perioden fra 2000 til 2009 steget med 40 %⁸. I Danmark er husstandenes årlige forbrug af tøj og andre tekstiler økonomisk set steget med 30 % fra 2000 til 2010⁹. I samme periode er det samtidig blevet billigere at købe tøj. Det har medført, at de nordiske forbrugere køber mere tøj end tidligere (opgjort i vægt)¹⁰.

Over halvdelen af tøjet bliver hverken genbrugt eller genanvendt¹¹, men ender højst sandsynligt i skraldespanden. Der kasseres masser af tøj og tekstiler, som stort set ikke har været brugt, og som sagtens kunne bruges i lang tid endnu.

Den mængde vand, der skal til for at producere tekstiler, svarende til en gennemsnitlig nordisk forbrugers årlige tekstilindkøb, er langt større end vandforbruget i en nordisk husstand med tre personer. Samtidig udløser det en CO₂-udledning, der svarer til cirka 2.000 kilometers kørsel i en familiebil¹².

Antallet og mængden af kemikalier, som anvendes i tekstiler, er også meget stort. Den svenske kemikalieinspektion har identificeret 2.450 forskellige kemikalier, som anvendes i tekstilproduktionen. Heraf er 1.150 identificeret som farlige. 368 er såkaldte funktionskemikalier, som har en funktion i slutproduktet, og som derfor kan udgøre en mulig risiko for forbrugere og miljø i brugsfasen. Kemikalier, som ikke har en funktion i slutproduktet, kan også være til stede i tekstile og potentielt indebære en risiko for sundhed og miljø¹³.

Nordiske styrkepositioner som grundlag for bæredygtige tekstiler

De nordiske lande deler en lang række fælles værdier og traditioner inden for samfundsudvikling herunder:

- **Nordisk Design**

Norden er verdenskendt for sit nordiske tekstildesign (skandinavisk design), som signalerer renhed, etik og minimalisme. Nordisk beklædning er kendetegnet ved sin funktionalitet og branchens fokus på smart tøj til alle ("demokratisk mode"). Det nordiske design baserer sig på en lang tradition for godt håndværk og kvalitet.

- **Fokus på demokrati, miljø og social ansvarlighed**

Norden anerkendes af resten af verden for at være en region, hvor demokrati, tæt samarbejde mellem befolkning, erhvervsliv og myndigheder er en selvfølge. Vores samfund er bygget op omkring gensidig tillid, hvor løsning af miljøproblemer er en integreret del af samfundsudviklingen. Miljøbevidstheden er stor både blandt virksomheder og borgere, og det samme gælder for social ansvarlighed. Denne styrkeposition skal udnyttes og gøres til en konkurrencefordel for den nordiske tekstilbranche.

- **Frontløber på grøn vækst og nye forretningsmodeller**

Alle de nordiske lande har fokus på grøn omstilling og er i international sammenhæng blandt de toneangivende lande inden for grøn vækst. Med politiske og konkrete virkemidler støtter de nordiske lande aktivt udviklingen for øget energi og -ressourceeffektivitet, reduceret kemikalieforbrug mv. Der er også udtalt fokus på uddannelse, forskning, innovation og cleantech-løsninger, der kan bidrage til grøn vækst og skabe nye jobs. Norden skal udnytte denne position til at gennemføre en grøn omstilling, opnå vækst og øge antallet af arbejdspladser.

- **Nordisk samarbejde**

Norden har en lang tradition for at arbejde sammen om fælles løsninger til gavn for både miljø og erhvervsliv. Et samarbejde med balanceret fokus på fælles værdier og respekt for landenes kulturelle forskellighed. For eksempel har Nordisk Ministerråd gennem 25 år udviklet og implementeret det fællesnordiske miljømærke Svanen. Samarbejdet i Nordisk Ministerråd giver en god basis for at iværksætte fælles initiativer, der kan føre til en mere bæredygtig mode- og tekstilbranche.

Nordisk fyrtårn - fremtidens bæredygtige tekstilløsninger

Kombinationen af tekstilbranchens store ressource- og miljøudfordringer og de nordiske styrkepositioner gør, at Norden har et unikt potentiale til at blive et globalt fyrtårn inden for bæredygtig mode og tekstil. Selvom den nordiske branche på globalt plan må betragtes som en mindre spiller, kan den ved at gå forrest med grønne løsninger blive en attraktiv, global rollemodel. Internationalt er der bevægelse på området og den nordiske mode- og tekstilbranche kan have en aktiv rolle heri.

Norden skal gribe dette momentum for handling – det er et oplagt afsæt for en fremtidig vækst i Norden. Den grønne omstilling forudsætter en markant ændring i adfærd på alle fronter for at udnytte fremtidige vækstpotentiale og forbedre konkurrenceevnen. Der er brug for udvikling, forskning og innovation på mange forskellige niveauer, hvor nationale initiativer kan støtte op om fælles nordiske initiativer.

Vi er på vej

Der samarbejdes allerede om en bæredygtig mode- og tekstilbranche på tværs af Norden, og en række vigtige initiativer er blevet sat i gang. Her er nogle eksempler:

En Nordisk CSR-strategi¹⁴ blev lanceret i 2012. Den har til formål at styrke de nordiske virksomheders konkurrenceevne inden for CSR på langt sigt og øge det nordiske samarbejde på internationalt niveau.

Siden 2013 har Det Nordiske Statsministerinitiativ for Grøn Vækst¹⁵ haft fokus på genbrug og genanvendelse af tekstiler. I kraft af flere nordiske projekter er området blevet kortlagt og analyseret med henblik på at finde de bedste løsninger. For eksempel implementering af Nordic Commitment for indsamling til genbrug og genanvendelse af tekstiler i 2015. I tillæg til dette lancerede Nordisk ministerråd i 2014 en kampagne, der havde til formål at forebygge tekstilaffald¹⁶. Som forberedelse til denne handlingsplan blev der desuden udført et nordisk kortlægningsprojekt, som skulle identificere relevante initiativer og input¹⁷.

Nordisk Ministerråd har i de seneste år fokuseret på bioøkonomi¹⁸. Her er der også muligheder for at inddrage produktion af nordiske afgrøder til fremstilling af tekstilfibre.

Nordic Fashion Association (NFA) er et samarbejde mellem ti nordiske modeorganisationer med fokus på en mere bæredygtig modebranche gennem uddannelse, netværk, vidensdeling og dialog. Foruden publicering af en række forskellige værktøjer har NFA i 2009, 2012 og 2014 afholdt Copenhagen Fashion Summit med deltagelse af politikere og nøglepersoner fra både den nordiske og internationale modebranche. Copenhagen Fashion Summit er det største arrangement af sin art i verden og bygger på ambitionen om at gøre den nordiske modebranche førende inden for bæredygtighed.

Projektet LAUNCH Nordic – grøn innovation inden for materialer – har til formål at udvikle en global innovationsplatform for anvendelse af bæredygtige materialer i alle led af værdikæden. Grundtanken er, at de nordiske og globale aktører sammen skal skabe bedre vækstbetingelser for grøn innovation. Projektet har særligt fokus på nordiske styrkepositioner. I 2014 var temaet bæredygtige tekstiler og LAUNCH Nordic udnævnte ni innovatører på tekstilområdet.

I hvert af de nordiske lande er der startet en lang række initiativer, som indgår i en platform for fælles viden og læring. På den måde kan landenes nationale forskelligheder, fokuspunkter og virkemidler skabe en synergi, der er større end summen af dens dele.

Det fremgår af det nordiske tekstilkortlægningsprojekt¹⁹, at Sverige og Finland har særligt fokus på tekniske løsninger inden for cellulosebaserede fibre og genanvendelse. Sverige har blandt andet iværksat et stort forskningsprojekt med fokus på hele værdikæden²⁰. Sverige har også fokus på kemikalier i tekstiler og udvikling af forbedrede indsamlingssystemer for brugte tekstiler. Norge har fokus på forbrugeradfærd, og har ligesom Island initiativer om uld. I Danmark indgår tekstiler i arbejdet med grøn vækst og anvendelse af miljøregnskaber i tekstilbranchen.

Den nordiske handlingsplan bør bygge videre på disse indsatser og forstærke deres potentielle synergier samt igangsætte nye initiativer som beskrevet i de følgende kapitler.

3. MOD BÆREDYGTIG NORDISK TEKSTIL OG MODE

Fremtidsvision for 2050

Visionen er, at den nordiske mode- og tekstilbranche bliver verdens førende inden for bæredygtigt design, forbrug og produktion samt bidrager positivt til bæredygtig udvikling og grøn vækst i Norden og globalt.

Det miljømæssige og sociale fodaftryk af Nordens mode- og tekstilforbrug kan reduceres væsentligt ved radikale ændringer af måden, tøjprodukter og tekstiler designes, produceres, udbydes, plejes og recirkuleres på. Mode og tekstil vil indgå i en cirkulær økonomi, hvor produkternes levetid forlænges og tekstilfibre holdes i et lukket kredsløb og bruges igen og igen.

Visionen skal nås gennem fællesnordisk samarbejde om udvikling af ideer og nye løsninger i samspil med internationale tiltag.

Denne handlingsplan er starten

Handlingsplanen er det første skridt på vejen mod visionen, og planens konkrete initiativer løber frem til og med 2017.

Det overordnede sigte er at skabe grundlag for en mere ressourceeffektiv og bæredygtig nordisk tekstil- og modebranche fri for problematisk kemi frem mod 2020.

Det skal ske ved:

- markant at reducere miljøbelastningen fra tekstilproduktion
- markant at reducere forbrug af tekstiler i hele værdikæden
- at arbejde for at Norden går foran i udviklingen af nye forretningsmodeller for tekstiler i en cirkulær økonomi
- at bidrage til en øget konkurrenceevne og jobskabelse i nordiske virksomheder
- at profilere de nordiske lande internationalt på bæredygtigt design og produktion
- at gøre det nemt for den nordiske forbruger at vælge miljørigtig mode og tekstil, blandt andet i kraft af mere og bedre information
- at mindske anvendelsen af skadelige kemikalier i tekstiler

Afgrænsning

Handlingsplanens fokusområde er produktgrupper, hvor tekstiler indgår. Det kan være tøj og tekstiler som for eksempel gardiner, sengetøj, møbeltekstiler.

Målgruppen er alle nordiske aktører inden for tekstil- og modebranchen og relevante myndigheder i de nordiske lande.

Ordet ”bæredygtig” kommer fra Brundtland rapporten ”Vores fælles fremtid” fra 1987²¹, hvor begrebet ”bæredygtig udvikling” omfatter både økonomiske, miljømæssige og sociale forhold. I handlingsplanen fokuseres der især på den miljømæssige dimension af bæredygtighed. Sigtet er trinvist at påvirke udviklingen inden for nordisk tekstil og mode således, at det miljømæssige fodaftryk begrænses så meget som muligt.

Handlingsplanen tager afsæt i den viden og de initiativer, der allerede findes på området i Norden og internationalt. De nordiske miljøministre lægger i handlingsplanen særligt vægt på vidensdeling, formidling og dialogskabende aktiviteter, der kan være med til at fundere og udvikle det særlige nordiske fællesskab inden for mode- og tekstilbranchen. Initiativerne skal være til stor nytte og skabe merværdi i det nordiske samarbejde. De skal samtidig være konkrete og mulige at gennemføre inden udgangen af 2017.

Handlingsplanen har fire fokusområder:

- Fremme af bæredygtigt nordisk design (kapitel 4)
- Mindre miljøbelastning i produktionen (kapitel 5)
- Større marked for miljørigtig mode og tekstil (kapitel 6)
- Markedsudvikling mod mere genbrug og genanvendelse (kapitel 7)

4. FREMME AF BÆREDYGTIGT NORDISK DESIGN

Design er afgørende for miljøvenligheden

Design har væsentlig betydning for miljøbelastningen i de forskellige stadier af tekstilers livscyklus. Det fremgår af EU's Ecodesigndirektiv, at 80 % af et produkts totale miljøpåvirkning skyldes valg taget i designfasen.

I denne sammenhæng forstås begrebet design både som valg af materialer og formgivning, men også som tekstilets funktionalitet i hele dets livscyklus. For eksempel i relation til holdbarhed og behov for vask. Tøjvask i tekstilets brugsfase er en miljøbelastende faktor i forhold til forbrug af vand og energi samt udledning af CO₂, ligesom lav kvalitet og kort levetid også har betydning for den samlede miljøbelastning.

De nordiske designere spiller derfor en central rolle i udviklingen af bæredygtige og miljørigtige slutprodukter. Det kan for eksempel ske ved at vælge leverandører, der leverer tekstiler skabt ved hjælp af dyrkningsmetoder med begrænset miljøbelastning.

Et bæredygtigt design kan også være at vælge mere holdbare materialer eller genbruge eksisterende tekstiler, så levetiden forlænges. Det kan også være smart og ny-designet tøj, der for eksempel laves af viskestykker eller brugte indiske sarier. Endeligt bør design også fokusere på tekstilets afsluttende livsfase, hvor dets fibre genanvendes til nye materialer.

Det er en klar forudsætning for en mere bæredygtig udvikling, at de nordiske tekstildesignere har eller får kendskab til, hvordan deres produkter kan gøres mere bæredygtige i de forskellige faser af tekstilernes livscyklus.

Designere mangler viden

Der er forskellige spredte indsatser i Norden, som formidler muligheder for bæredygtige tekstilvalg. De nordiske designskoler indgår i forskellige samarbejdsflader, men dette er ikke systematiseret.

Der er udviklet forskelligt undervisningsmateriale om bæredygtige tekstiler, for eksempel: "Guidelines II, A Handbook on Sustainability in Fashion"²² og "Bæredygtighed i designprocessen"²³. Sustainable Fashion Academy har efteruddannelser om bæredygtige tekstiler for nordiske virksomheder.

Der findes også et materialebibliotek for mode- og tekstilbranchen med bæredygtige materialer, der skal hjælpe designere, produktionsansvarlige og indkøbere i gang med at træffe mere bæredygtige valg. Biblioteket ligger i København ved Danish Fashion Institute.

De nordiske miljøministre vil understøtte en samlet koordineret nordisk indsats på dette område, således at det bliver lettere for de nordiske designere at arbejde med bæredygtigt design. En sådan indsats vil medvirke til at højne og på sigt brande bæredygtig nordisk tekstil-design samt styrke de nordiske uddannelsesinstitutioners position på området.

Initiativ: Bæredygtigt Nordisk Mode- og Tekstil Akademi

Ideen er at skabe en oversigt over uddannelsesmuligheder og kursustilbud inden for bæredygtigt design i Norden. Dette kan være et første skridt mod udvikling af en fælles nordisk uddannelse eller et fælles uddannelsesmodul i bæredygtig mode og tekstil.

Samarbejdet mellem nordiske designskoler og efteruddannelsesstilbud skal styrkes, således at flere nordiske designere – både nuværende og kommende – uddannes i at anvende og promovere bæredygtige materialer og bæredygtigt design. Der skal skabes et rum for udveksling af erfaringer med bæredygtige metervarer. Både i forhold til deres produktion, kemikaliebrug, miljømærkning, oprindelse og kvalitet, men også designstrategier, som muliggør genbrug, genanvendelse, mindre vask og re-design. Målet er, at det nordiske tekstildesign på sigt skal være ensbetydende med en høj grad af bæredygtighed.

Konkret udvikles en fælles digital uddannelsesplatform om bæredygtigt design af mode og tekstil. Platformen skal både kunne benyttes af færdiguddannede designere og designskoler samt erhvervsskoler. Den skal også formidle information om uddannelser og kurser inden for bæredygtige tekstiler og kunne forankres i en fælles sammenslutning af de nordiske designskoler.

Vidensformidlingen kan for eksempel også understøttes med en fælles nordisk konkurrence eller prisuddeling til de bedste bæredygtige designløsninger. En anden mulighed er at etablere et nordisk materialebibliotek.

Platformen igangsættes i 2015 og løber til 2017. Ansvarlig for koordinering af arbejdet: Miljøstyrelsen, Danmark

5. MINDRE MILJØBELASTNING I PRODUKTIONEN

Produktion af tekstiler udgør en meget stor del af deres samlede miljøbelastning²⁴. Derfor er det vigtigt at fokusere på mere bæredygtige produktionsmetoder. De nordiske miljøministre har udvalgt disse tre indsatsområder:

- Reducering af skadelige kemikalier
- Fremme af fællesnordiske leverandørkrav
- Fremme af mere bæredygtige materialer

5.1. REDUCERING AF SKADELIGE KEMIKALIER

Højt kemikalietryk

Der bruges mange kemikalier i produktionen af tekstiler, og nogle af disse er skadelige for miljø og sundhed – især i produktionslandene. Det drejer sig både om allergi- og kræftfremkaldende- samt hormonforstyrrende kemikalier. En del af dem vaskes ud under produktionsprocessen og ender ofte med at forurene miljøet i produktionslandene, mens andre bliver siddende i tekstilet. Nogle af de blivende kemikalier er såkaldte funktionskemikalier som for eksempel farvestoffer, imprægnering og antibakteriel behandling. Kemikalier, der bliver i tekstilerne, kan være til gene for forbrugeren, for eksempel ved at virke allergifremkaldende. Det er vanskeligt at bevise, om der er en risiko for forbrugeren ved problematiske kemikalier i tekstiler. Flere studier peger dog på, at allergiske reaktioner på kemikalier i tekstiler kan være et problem²⁵.

De store udfordringer er, at produktionen ofte finder sted uden for EU gennem lange leverandørkæder. Det gør det sværere at stille krav og skabe overblik over brug af kemikalier. Desuden indgår en del af de kemikalier, som ikke længere må anvendes inden for EU, stadig i produktionen af de tekstiler vi importerer.

Der er behov for større viden om brugen af kemikalier i tekstiler – både i leverandørkæden og hos forbrugerne. En løsning kan være, at man ved køb af tekstiler kan læse på en slags indsyet eller elektronisk ”varedeklaration”,

hvilke problematiske kemikalier, der findes i produktet. Det vil formidle den nødvendige information til forbrugeren og gøre det muligt at fravælge problematiske stoffer – sådan som vi kender det fra mærkning af fødevarer. Varedeklarationen vil også kunne bruges, når tekstilet skal genanvendes.

Norden viser vejen

Der er fra de nordiske landes side blevet udtrykt ønske om et EU-krav om deklarering af allergifremkaldende stoffer i tekstiler. I 2014 vurderede Kommissionen imidlertid i forbindelse med tekstilmærkningsforordningen, at det nuværende deklareringskrav for tekstilprodukter er tilstrækkeligt. Hvis en kemikalie-deklarationsordning for tekstiler skal højere op på EU's dagsorden, kræver det en fokuseret indsats fra de nordiske lande.

Der findes også andre veje til deklareringskrav af kemikalier i tekstiler, for eksempel gennem REACH. Kommissionen arbejder i øjeblikket på en gruppébegrænsning af CMR-stoffer (carcinogen, mutagen og reproduktions-skadelig) i tekstiler gennem REACH-artikel 68.2. Det kan også overvejes, om der er behov for særlovgivning for tekstiler i forhold til allergifremkaldende-, hormonforstyrrende- og miljøskadelige kemikalier.

Initiativ: Styrket nordisk indflydelse i EU

Der foreslås en styrkelse af EU's kemikaliregulering på tekstilområdet via det nordiske samarbejde. Der skal være fokus på muligheder og behov for at begrænse særligt skadelige kemikalier i tekstiler i 2015–2017. Her tænkes der især på CMR-stoffer, stoffer der virker allergifremkaldende, hormonforstyrrende eller har en miljøskadelig effekt, såsom persistente og bioakkumulerende stoffer, samt stoffer på kandidatlisten (SVHC-stoffer). Andre kemikalier kan også inddrages. En relevant stofgruppe kunne for eksempel være azo-farver.

Arbejdet i EU kræver dokumentation for tilstedeværelse af specifikke kemikalier i tekstiler samt deres skadelige effekt. Der vil derfor være behov for en nordisk prioritering af området i form af målrettede kortlægninger. Det vil også være relevant at holde sig opdateret på aktuelle branchetiltag såsom ZDHC (Zero Discharge of Hazardous Chemicals).

Som et første initiativ til styrkelse af det nordiske samarbejde foreslås, at der med ekstern konsulenthjælp igangsættes en analyse af de nuværende initiativer til varedeklarering af kemikalier i tekstiler. Analysen skal

afdække behovet for deklarerings (herunder positive og negative sideeffekter), hvilke stoffer der bør omfattes samt de juridiske og praktiske muligheder for udførelsen af dette. Endelig er det vigtigt, at analysen lægger op til en fællesnordisk strategi for en deklaraationsordning for kemikalier i tekstiler. Projektet skal koordineres med andre aktiviteter på området blandt andet i forhold til internationale indsatser under SAICM²⁶ og i FN-regi.

Det nordiske samarbejde bør også komme med indspil til EU's kommende strategi for et ugiftigt miljø, som skal styrke innovation og udvikling af bæredygtige erstatninger, herunder ikke-kemiske løsninger²⁷. Strategien, der skal være klar i 2018, skal blandt andet handle om, hvordan forbrugere udsættes for færre kemikalier og hormonforstyrrende stoffer – også fra importerede produkter. Dette har særlig relevans for tekstilområdet.

Initiativet igangsættes i 2015 og løber til 2017. Analysen om varedeklarering forventes færdiggjort i 2016. Ansvarlig for koordinering af arbejdet: Miljøstyrelsen, Danmark. Arbejdet skal forankres under Den Nordiske Kemikaliegruppe.

5.2. FREMME AF FÆLLESNORDISKE LEVERANDØRKRAV

Gennemsigtige leverandørkæder ønskes

Tekstilproduktionen til det nordiske marked er forbundet med en række miljø- og sundhedsmæssige samt sociale udfordringer. Mange af dem er knyttet til selve produktionen, som ofte består af flere procestrin og derfor i sig selv kan være fordelt på flere producenter. Det kan således være kompliceret at opnå indflydelse på leverandørkæden som helhed – og endnu sværere at stille de nødvendige krav og dokumentere at de bliver opfyldt.

Selv om mange aktører i branchen har udviklet egne retningslinjer, så er der ingen, som går på tværs af branchens virksomheder og opstiller relevante minimumskrav – såsom maksimalt vand- eller energiforbrug per kg tøj.

Der er vilje i branchen

De fleste af branchens aktører i Norden er optaget af arbejdet med mere bæredygtige tekstiler og har etableret egne systemer for at stille krav til sine leverandører og styre dem. For større virksomheder i EU findes der et BREF-dokument (Best Available Techniques Reference Document) fra 2003, der opstiller produktionsrelaterede krav til blandt andet producenter af tekstiler.

EU's miljømærke Blomsten og det nordiske miljømærke Svanen har været på markedet i mange år og stiller også særlige krav til produktionen. Efterlevelse af disse krav er

frivillig og retter sig mod den miljømæssigt set førende del af markedet. Der findes imidlertid kun få miljømærkede tekstilprodukter på markedet. Forbrugerne har derfor stadig kun begrænsede muligheder for på den måde at træffe miljørigtige valg.

I de senere år er der opstået interesse for miljøregnskaber (Natural Capital Accounting)²⁸ som et redskab til at tage beslutninger i forhold til bæredygtighed. Branchen er ved at udvikle et indikatorbaseret redskab – det såkaldte ”Higg Index” – til vurdering af bæredygtighed for beklædningsgenstande og sko i hele leverandørkæden, herunder også i produktionen.

Ifølge den nordiske kortlægning af initiativer på tekstilområdet findes der ikke nordiske initiativer til at fremme fælles leverandørkrav ud over de systemer, der allerede eksisterer i de enkelte virksomheder²⁹. Det nystartede danske partnerskab for kemikalier i tekstiler³⁰ arbejder blandt andet med redskaber til leverandørstyring. I Sverige findes et initiativ, der hjælper virksomheder med at nedbringe anvendelsen af skadelige kemikalier³¹.

Initiativ – Frivillige brancheaftaler om bæredygtig tekstilproduktion

Det skal undersøges, om det er muligt at lave frivillige, fællesnordiske, forretningsdrevne brancheaftaler om minimumskrav i tekstilproduktion for et eller flere relevante miljøparametre og sociale aspekter.

I 2015 nedsættes en arbejdsgruppe med aktører fra branchen, myndighederne og eventuelt uafhængige eksperter. Gruppen har til formål at afsøge mulighederne for etablering af frivillige brancheaftaler, og – hvis det er relevant – at få flere brancheaktører med i sådanne aftaler.

Effekten forventes at være en større konkurrenceevne for den nordiske tekstilbranche på det globale marked ved at være i front på bæredygtighed.

Den første del af processen skal bestå af møder og drøftelser i en arbejdsgruppe med repræsentanter fra de nordiske landes myndigheder og brancher. Følgende skal blandt andet undersøges:

- muligheder for koordinering med nationale brancheinitiativer og med nationale eller internationale standarder under udvikling på området
- kobling med eksisterende internationale standarder for samfundsansvar og CSR, for eksempel de overordnede retningslinjer fra UN Global Compact
- mulige aftaleparter fra branchesiden, for eksempel virksomheder og brancheforeninger. Vurdering af relevante virksomhedstyper (for eksempel produktionsvirksomheder og detailhandel), samt eventuelle myndigheder
- løsninger som kan lette leverandørstyring og sporbarhed
- områder, hvor det kan være relevant at opstille minimumskrav. For eksempel med negativlister (RSL- Restricted Substances List) for kemikalier eller til begrænsning af forurening, forbedringer af arbejdsforhold, affaldshåndtering og vandforbrug
- om der findes konkret interesse for at indgå aftaler
- hvordan aftalerne kan indgås og ajourføres

På baggrund af resultaterne fra ovenstående kan den anden del af processen være:

- udarbejdelse af en branchevejledning med relevante minimumskrav
- afklaring af mulige aftaleparter og indgåelse af konkrete aftaler
- formidling af viden om branchevejledningen
- opfølgning på indgåede aftaler

Initiativet igangsættes i 2015 og løber til 2017. Ansvarlig for koordinering af arbejdet: Miljøstyrelsen, Danmark.

5.3. FREMME AF MERE BÆREDYGTIGE MATERIALER

Miljøvenlige materialer efterlyses

En meget stor del af det tøj og tekstiler, som anvendes i de nordiske lande, produceres uden for Norden. De nordiske lande råder dog også over de materialer til tekstilproduktion, som bør undersøges nærmere.

Mulighederne for at anvende nordiske materialer vil kunne styrke markedsføringen af Norden som førende inden for bæredygtig mode- og tekstil. Det kan samtidig medvirke til at reetablere tekstilproduktion i Norden (re-industrialisering).

Større udnyttelse af lokale ressourcer i tekstilproduktion kan være et vigtigt bidrag til bioøkonomien i Norden. Det vil også kunne bidrage med vækst og nye jobs.

I Sverige og Finland ser man især et stort potentiale i at anvende træcellulose. Der forskes også i fremstilling af tekstiler af materialer som mælk, tang og fiskeskæl. Hvor stor graden af bæredygtighed vil være for disse materialer afhænger af de konkrete produktionsprocesser.

En anden måde at udvikle mere bæredygtige materialer på er ved at forbedre miljøprofilen for eksisterende materialer, såsom uld og bomuld. Det kan gøres ved at mindske forbruget af energi, kemikalier og vand.

Nye forretningsmuligheder i syne

Sverige³² og Finland forsker i, hvordan træcellulose kan bruges som et alternativ til bomuld. I det svenske ForTex Innventia Research Project³³ afprøves teknologien i et forsøgsanlæg. I Finland forsker FIBIC³⁴ i at skabe nye markeder for avancerede celluloseprodukter, herunder tekstiler.

Norge har undersøgt mulighederne for at bringe norsk uld tilbage i front som tekstilmateriale (Valuing Norwegian wool), mens Finland har fokus på at anvende hamp i tekstilproduktionen³⁵.

I Danmark arbejder Novozymes med nye anvendelser af enzymer i tekstilproduktioner. Enzymerne kan mindske tekstilernes miljøbelastning og øge holdbarheden af de færdige produkter. Testresultater viser reduktioner i både vand-, energi- og kemikalieforbruget³⁶.

På nordisk plan arbejder LAUNCH Nordic med at udvikle en global innovationsplatform for anvendelse af bæredygtige materialer på tværs af værdikæden. De nordiske og globale aktører skal sammen skabe bedre vækstbetingelser for grønne innovationer. Endvidere arbejdes der på nordisk plan med potentialet for bioøkonomi, også i forhold til tekstiler³⁷.

Med alle de nuværende initiativer – både på nordisk plan og nationalt plan – vurderes det, at der ikke umiddelbart er behov for at igangsætte yderligere nordiske initiativer. Dette bør dog genovervejes på et senere tidspunkt.

6. STØRRE MARKED FOR MILJØRIGTIG MODE OG TEKSTIL

Udviklingen af markedet og ændringer af forbrugernes adfærd hænger uløseligt sammen. Der er behov for indsatser på flere fronter, hvis der for alvor skal banes vej for en mere bæredygtig mode- og tekstilbranche. Interessen i markedet og hos forbrugerne er spirende. De nordiske miljøministre vil gerne gøre en fælles indsats for at skubbe udviklingen i gang.

6.1. STØRRE MARKEDSANDDEL

Flere miljøvenlige tekstiler ønskes

Markedet for bæredygtige tekstiler er for lille og skal øges, hvis målene for denne handlingsplan skal indfries. Men en øget markedsandel forudsætter både udbud og efterspørgsel.

Forbrugerne har i dag mulighed for at efterspørge miljømærkede produkter (Svanen, Blomsten), hvis de ønsker at købe bæredygtige tekstiler. I Sverige findes der Bra Miljöval. Derudover er der en række andre mærker som dækker enkeltområder, for eksempel GOTS (økologiske tekstiler) og Ökotex (sundhedsskadelige kemikalier). Herudover findes der flere mærker, som er udviklet af virksomhederne selv, for eksempel H&M Conscious.

Udbuddet af miljømærkede (Svanen, Blomsten) tekstiler er dog endnu begrænset. Et nordisk projekt i samarbejde med indiske tekstilproducenter i Tiripur viser, at virksomhederne ikke tror på, forbrugerne vil betale ekstra for miljømærket tøj. Udover manglende efterspørgsel oplever de nordiske virksomheder en række barrierer i forhold til miljømærkning. For eksempel uklarhed om dokumentationsarbejdet og tidshorisonten for opnåelse af miljømærkning. Projektet anbefaler, at Nordisk Ministerråd støtter med branding, træning og information om fordele ved miljømærkning og samarbejde med grønne tekstilklynger, som for eksempel Tiripur³⁸.

Myndighederne har muligheder for direkte at påvirke markedet gennem det offentlige indkøb af tekstiler. Tekstiler er en af ti produktgrupper, hvor EU har opstillet en frivillig målsætning om 50 % grønne indkøb samt udviklet kriterier herfor. Det er også muligt at stille krav om miljømærkede produkter og ydelser, som følge af det nye udbudsdirektiv.

I fremtiden vil der måske være andre muligheder for, at forbrugerne og professionelle indkøbere får nemmere adgang til mere bæredygtige tekstiler. EU arbejder med at udvikle et miljømæssigt fodaftryk for produkter baseret på fælleseuropæiske metoder. Det henvender sig både til professionelle indkøbere og forbrugere. Metoderne er under udvikling, og T-shirts er et af de områder, der er udvalgt i pilotfasen 2013-2016³⁹. Der er igangsat et nordisk samarbejde om at følge arbejdet i EU.

Et tilbagevendende spørgsmål er, hvordan der sikres et marked for ressourceeffektive tekstiler med lang holdbarhed. Et specielt nordisk kvalitetsmærke kunne være en mulighed, men spørgsmålet er, om det vil være relevant, da der allerede er en lang række kvalitetsparametre, som er medtaget i EU's kriterier til offentlige grønne indkøb og kriterier for miljømærker (Svanen og Blomsten). Det gælder for eksempel lysægtighed, vaskeægtighed og krympning. Disse kriterier er baseret på almindeligt anvendte europæiske standarder (EN), som branchen kender i forvejen.

Det offentlige går foran

Retningslinjerne for offentlige indkøb af bæredygtige tekstiler er forskellige i de nordiske lande. EU's kriterier anvendes i varierende grad. Det vides ikke præcist, hvor stor andelen af bæredygtige tekstiler er. Den seneste undersøgelse foretaget af EU Kommissionen viste, at mange udbud for tekstiler i Sverige indeholdt mindst et af kriterierne (89 %), mens langt færre udbud indeholdt alle kriterier for tekstiler (22 %)⁴⁰.

Tekstiler mærket med Svanen og Blomsten er ikke et stort fokusområde for forbrugerne. Der er i de nordiske lande givet en række licenser til tekstilprodukter. For

eksempel er der i Norge givet 135 licenser⁴¹ (primo 2015) og i Danmark knap 500 produktlicenser⁴² (medio 2014). Dette er dog en pæn stigning i forhold til tidligere. Licenserne er koncentreret om børnetøj, arbejdstøj og almindeligt tøj. Derimod anvendes miljømærkerne stort set ikke til modetøj. I relation til Svanemærket findes der kun meget få licenser til tekstilprodukter. De fleste licenser til tekstilprodukter er givet i forhold til Blomsten.

På nationalt plan har Miljöstyrringsrådet i Sverige udarbejdet en indkøbsvejledning om tekstiler og læder⁴³, samt udviklet indkøbskriterier for offentlige grønne indkøb⁴⁴. Konkurrentverket arbejder med at udvikle indkøbskriterier for skoler og børnehaver, som også omfatter tekstiler. Västra Götalandsregionen arbejder med Gröna listan, som forenkler offentlige indkøb⁴⁵.

I Norge bidrager myndighederne med vejledning for indkøbere om arbejdstøj og sko med fokus på socialt ansvar⁴⁶, mens Svanemærket hjælper indkøbere med at stille miljøkrav i forbindelse med indkøb af tekstiler, herunder arbejdstøj⁴⁷.

I Danmark arbejder *Partnerskab for offentlige grønne indkøb* for at vedtage fælles grønne indkøbsmål for tekstil og tekstilservice. Partnerskabet for offentlige grønne indkøb har en samlet indkøbsvolumen på over 40 mia. DKK. Forpligtende målsætninger for indkøbet vil derfor få stor effekt. I Danmark har Herning kommune udarbejdet en vejledning for indkøb af arbejdstøj, som også omfatter genbrug.

Initiativ: Nordisk vejledning og samarbejde om grønne indkøb

Vejledningen skal gøre det nemmere for offentlige indkøbere i alle de nordiske lande at stille krav til mere bæredygtige tekstiler og tekstilservice. Det foreslås, at vejledningen fokuserer på et område, hvor der er et stort potentiale og ensartethed.

Vejledningen skal gøre det lettere at gennemføre de forskellige dele af udbudsprocessen. Herunder anvendelse af nationale kriterier for indkøb af tekstiler, mulighed for at stille krav i udbud om kriterier for miljømærker og miljøledelse, krav til genbrug og holdbarhed af tekstiler i offentlige udbud, business cases ved at stille miljøkrav til tekstiler. Vejledningen vil omfatte nordiske eksempler på, hvordan grønne indkøb udføres i praksis. Vejledningen vil også indeholde en policy-del, som handler om, hvordan miljømål kan integreres i en indkøbspolitik.

Vejledningen vil blive udarbejdet sammen med en række offentlige indkøbere. Når vejledningen er færdig, kan der afholdes en nordisk workshop for tekstilindkøbere for at sikre en høj grad af vidensdeling.

Der vil være fokus på gøre det mere politisk synligt, hvordan offentlige indkøb kan anvendes som drivkraft bag ambitiøse miljømål. Mulighederne for at få offentlige institutioner til at indgå i fælles frivillige aftaler om indkøb af bæredygtige tekstiler og tekstilservice vil blive undersøgt som en del af projektet.

Initiativet gennemføres i 2015–2016. Ansvarlig for koordinering af arbejdet: Miljøstyrelsen, Danmark. Arbejdet skal forankres i den nordiske gruppe for bæredygtig forbrug og produktion (HKP – Holdbar Konsum og Produktion).

Initiativ: Fremme af udbuddet af miljømærkede produkter

Fælles nordiske miljømærketiltag skal øge udbuddet af miljømærkede tekstilprodukter (Svanen, Blomsten og Bra Miljöval). Indsatsen skal generelt sætte fokus på udbuddet af miljømærkede tekstiler og øge produkternes synlighed.

Initiativet skal stimulere nordiske brands og detailled til at promovere miljømærkede tekstiler bedre og således gøre dem mere synlige. Det skal ske ved, at miljømærkeorganisationerne og branchen sammen udvikler nye, fælles markedsføringsideer. Det kunne tillige overvejes at udnævne miljømærkeambassadører for tekstiler.

Den anden del af indsatsen vil have fokus på at understøtte producenter og brands i at få miljømærket deres produkter inden for tekstilområdet. Indsatsen skal fokusere på at løse de udfordringer, som producenterne har i forhold til ansøgningsproceduren og forbedre mulighederne for hurtigere licensudstedelse.

Der er behov for øget information til producenterne om dokumentationskrav samt om mulighederne for forhåndsgodkendelse af for eksempel underleverandører og farvepaletter.

Endvidere vil indsatsen støtte op om det fortsatte samarbejde mellem tekstilproducenter i Tiripur i Indien og den nordiske tekstilbranche.

Initiativet gennemføres i 2016. Arbejdet skal koordineres og gennemføres af den nordiske gruppe for bæredygtig forbrug og produktion (HKP – Holdbar Konsum og Produktion).

6.2. FREMME AF MILJØRIGTIG FORBRUGERADFÆRD

For lidt slid på tøjet

Forbrugeradfærd betyder rigtig meget for miljøbelastningen fra tøj og tekstiler. Den kan gøres langt mindre, hvis forbruget reduceres, og hvis forbrugerne bliver mere bevidste om, hvordan slid på tøjet kan begrænses – blandt andet i forhold til vask, tørring og strygning. Det vil også medføre et mindre CO₂-aftryk, og at belastningen af vandmiljøer nedsættes.

Modeindustrien tilbyder i højt tempo nye kollektioner, tøjmærker og produkter. ”Fast fashion” er blevet almindelig, og det opfordrer til større forbrug og hurtig udskiftning af garderoben. Samtidig er der et stort udbud af tøj til lave priser, fordi det har en relativ lav kvalitet og er mindre holdbart. Den lave pris og kvalitet medfører også, at det ikke kan svare sig at reparere eller købe brugt tøj.

Derudover har forbrugerne ofte kun begrænset viden om tøjets holdbarhed, indhold af kemikalier, vaske-, tørre- og strygeanvisninger, bortskaffelsesmuligheder efter endt brug m.v. Oplysningerne fremgår sjældent i tilstrækkeligt omfang af tøjet. Det er derfor vanskeligt for forbrugeren at vælge en miljøvenlig adfærd.

Der er behov for en fokuseret indsats på flere fronter, hvis forbrugerne skal kunne ændre adfærd, så det med tiden bliver udbredt at gå efter færre, bedre og mere holdbare tekstiler – selvom de muligvis vil være lidt dyrere.

Genbrug er det nye sort

Heldigvis er det ikke kun forbruget af nyt tøj, der er steget i Norden. I Sverige, Finland og Danmark er interessen for og handlen med re-design, second-hand og vintage-tøj steget, ligesom markeder med genbrugstøj er blevet stadigt mere populære. En svensk undersøgelse

peger på, at folk køber genbrugstøj, fordi det er unikt, billigt og godt for miljøet⁴⁸.

Samtidig ser det dog ud til, at folk ikke er særlig tilbøjelige til gøre en indsats for at forlænge levetiden på det tøj, de allerede har. En mindre undersøgelse viser, at over 60 % af de unge aldrig har været hos en skrædder for at få repareret eller tilpasset noget tøj. Over 90 % af de unge vil ikke overveje at bruge en skrædder, hvis deres tøj går i stykker⁴⁹. Der er dog en tendens til, at dyrt tøj eller tøj med stor affektionsværdi øger villighed til reparation.

Inden for de seneste år er der flere steder i Norden taget initiativer til at gøre det nemmere at få tøj og tekstiler til at holde længere. Der er gjort en indsats for at få mere kasseret tøj indsamlet til genbrug (og genanvendelse)⁵⁰. Det er også sket en udvikling inden for internetsalg af vintage-tøj, butikker med abonnementsordninger for lån og leje af tøj, tøjbiblioteker, tilbud om returnering af brugt tøj, fremme af reparationscaféer og afholdelse af tøjbyttemarkeder.

Der er et stort behov for forbrugerrettede initiativer om tekstiler. Det kan ofte være mest relevant at gennemføre skræddersyede nationale initiativer tilpasset lokale forhold. Et nordisk samarbejde kan dog sikre synergi og erfaringsudveksling. På nordisk plan har Nordisk Ministerråd i 2014 udarbejdet forbrugerguiden ”Brug tøjet – Brug hovedet – Skån miljøet” og en lille film med gode idéer til, hvordan miljøet kan skånes ved ændringer i tøjforbrug.

Miljøministrene opfordrer til et fortsat fællesnordisk samarbejde om forbrugerrettede indsatser med henblik på at få forbrugerne til at ændre livsstil ved at bruge tekstiler mere miljørigtigt.

7. MARKEDSUDVIKLING MOD MERE GENBRUG OG GENANVENDELSE

Vi smider ressourcerne væk

I Norden er der meget begrænsede muligheder for at genanvende og oparbejde tekstilaffald til fibre, som kan anvendes på ny. Indtil nu har det ikke været rentabelt at udvikle teknologi og drive et genanvendelsesanlæg for tekstiler, dels fordi affaldsmængderne har været for små, og dels fordi tekstilerne består af mange forskellige materialer. Desuden er efterspørgslen på genanvendte fibre meget lille.

Ingen af de nordiske lande har egentlige krav om indsamling af kasserede tekstiler med henblik på genbrug og genanvendelse. Velgørenhedsorganisationerne er hovedaktører på området, men der er dog en stigende interesse fra private aktører for at komme ind på markedet. Velgørenhedsorganisationerne indsamler typisk tekstiler med henblik på salg i egne genbrugsbutikker eller med henblik på eksport til udenlandske sorteringsanlæg, der sorterer tekstilerne til genbrug og genanvendelse (og en restmængde, der bortskaffes sammen med andet affald).

Erfaringerne med cirkulær økonomi i den nordiske mode- og tekstilbranche er begrænsede. Det gælder også viden om miljøeffekterne. Undersøgelser viser dog, at der er miljømæssige gevinster at hente, så længe tekstiler genbruges og genanvendes på måder, hvor de erstatter produktion af nye tekstiler.

De nordiske miljøministre vil gerne bidrage til jobskabelse og grøn vækst. De vil derfor sætte gang i arbejdet med at etablere flere lukkede kredsløb og kommercielle forretningsmodeller, som kan medvirke til at forlænge tekstilernes levetid og øge genanvendelsen af tekstilaffald. Forretningsmodellerne skal gøre det nemmere for forbrugerne at forebygge affald og undgå unødigt spild. I stedet for at købe produkter kan man eksempelvis dele, leje, lease, låne eller genbruge dem.

En af de store udfordringer er, at der i høj grad mangler data om tekstilmængder, skadelige kemikalier og

materialestrømme. Selv om der gennem de senere år er gjort forsøg på at kortlægge tekstil-flowet i de enkelte nordiske lande, eksisterer der ikke noget overblik over de reelle mængder – hverken i forhold til genbrug eller genanvendelse. Særligt vanskeligt er det at følge de indsamlede tekstilmængder, når de har forladt den nordiske region. Den manglende gennemsigtighed giver plads til, at der parallelt med de veletablerede systemer indsamles og eksporteres brugte tekstiler og tøj gennem ulovlig opstilling af og tyveri fra indsamlingscontainere.

På vej mod cirkulær økonomi

Der er under Nordisk Ministerråd brugt en del kræfter på at kortlægge tekstil-flowet i de nordiske lande og på at afdække tekstilmængder og aktører på området.

Der har været fokus på at kortlægge og vurdere forskellige forretningsmodeller, som kan forlænge tekstilernes levetid. I Sverige er der opstillet et mål om giftfrie og resourcebesparende kredsløb, og der er en større analyse i gang af mulighederne for at implementere et udvidet producentansvarssystem for tekstiler samt at gøre indsamlingssystemer godkendelsespligtige.

For at opnå større gennemsigtighed i branchen og vanskeliggøre arbejdet for illegale operatører, er der som led i de nordiske statsministres "Grøn-vækst"-initiativ i 2013–14 udarbejdet et forslag⁵¹ til en frivillig forpligtelse (Nordic Commitment) blandt aktørerne i indsamlingsbranchen. Her defineres det, hvordan indsamlingen af tekstiler til genbrug og genanvendelse bør foregå. Der er også gennemført et projekt⁵², som har analyseret og udviklet forslag til relevante producentansvarsordninger og nye forretningsmodeller.

Den nordiske affaldsgruppe har primo 2015 igangsat et LCA-projekt (livscyklusanalyse), som skal give mere viden om de samlede miljøeffekter ved henholdsvis genbrug, genanvendelse og forbrænding af tekstiler.

Initiativ: Fokus på markedsfølsomme barrierer og drivkræfter

Der skal udarbejdes en interessentanalyse, som afdækker holdninger og perspektiver for øget genbrug og genanvendelse af tekstilaffald i Norden, herunder mulighederne for at bruge genanvendte tekstilfibre i produktion af nye tekstiler. Formålet er at afdække de eksisterende barrierer og hvordan de nødvendige markedsfølsomme drivkræfter kan stimuleres. Interessentanalysen skal inddrage aktører fra statslige og kommunale myndigheder, branchen, indsamlingsorganisationer m.fl.

På baggrund af analysen udarbejdes et katalog over forslag til relevante initiativer og virkemidler, som kan føre til markedsfølsom fremdrift. Dernæst gennemføres en proces, som har til formål at sikre dialog og facilitere konkrete samarbejder på tværs af værdikæden med henblik på at skubbe markedet i gang.

Initiativet gennemføres i 2016. Arbejdet skal koordineres og gennemføres i Den nordiske affaldsgruppe.

Det Nordiske Statsministerinitiativ for Grøn Vækst

I forlængelse af allerede gennemførte projekter og som et naturligt næste skridt i processen har den nordiske affaldsgruppe besluttet at starte flere nye aktiviteter i 2015:

”Nordic Commitment” for indsamling af tekstiler til genbrug og genanvendelse

Med baggrund i det udarbejdede forslag til en frivillig aftale skal der arbejdes videre med at etablere de nødvendige rammer, herunder afklare hvem der kan og vil stå for at administrere og følge op på aftalen, sørge for videnformidling m.v.

Samfundsøkonomisk vurdering af udvalgte tilbagetagningsordninger

For at kvalificere beslutninger om at implementere producentansvarsordninger (både obligatoriske og frivillige) og nye forretningsmodeller i et eller flere af de nordiske lande suppleres den gennemførte vurdering af potentialerne med en samfundsøkonomisk analyse. Analysen skal blandt andet undersøge:

- Jobskabespotentialer
- Miljømæssige gevinster
- Omkostninger for industrien

8. OPFØLGNING PÅ HANDLINGSPLANEN

Dialog med aktørerne om fremdrift

Det er vigtigt for handlingsplanens gennemførelse, at der løbende sikres vidensdeling og bred forankring i hele Norden. Alle relevante aktører vil derfor blive inddraget i handlingsplanens initiativer. Der holdes to dialogmøder med fokus på udvikling af en bæredygtig nordisk tekstil og modebranche – ét i 2016 og ét i 2017.

Dialogen skal være katalysator for handlingsplanen og sikre synergi med øvrige initiativer i Norden. Den skal sikre, at relevant viden også bliver spredt til virksomheder, myndigheder og NGO'er.

Formålet er desuden at videreudvikle det nordiske samarbejde inden for handlingsplanens rammer og eventuelle videre udbredelse i Norden og globalt. Der kan for eksempel tages initiativer til internationale indsatser i nordisk regi. Det kunne være ved at arbejde for udbredelse af miljøregnskaber i tekstilbranchen eller ved at de nordiske lande forslår tekstiler som nyt program under FN's tiårige rammeprogram for bæredygtigt forbrug og produktion (10-Year Framework of Programmes on Sustainable Consumption and Production Patterns 10YFP).

Initiativet gennemføres i 2016 og 2017.

Arbejdet skal koordineres og gennemføres af Den danske miljøstyrelse.

Ansaret for opfølgning på handlingsplanen

Det danske formandskab for Nordisk Ministerråd i 2015 har det overordnede ansvar for gennemførelsen af handlingsplanens initiativer frem til udgangen af 2017. Det fremgår under de enkelte initiativer, hvem der har ansvaret for koordinering og gennemførelse.

Udvikling og status på handlingsplanen forelægges de nordiske miljøministre sidst i 2017 eller i starten af 2018.

INITIATIVER UNDER HANDLINGSPLANEN:

Fokusområde: Fremme af bæredygtigt nordisk design

Initiativ: Bæredygtigt Nordisk Mode- og Tekstil Akademi

Fokusområde: Mindre miljøbelastning i produktionen

Initiativ: Styrket Nordisk indflydelse i EU ift. kemikaliereregulering

Initiativ – Frivillige brancheaftaler om bæredygtig tekstilproduktion

Fokusområde: Større marked for flere miljørigtige tekstiler

Initiativ: Nordisk vejledning og samarbejde om grønne indkøb

Initiativ: Fremme af udbuddet af miljømærkede produkter

Fokusområde: Markedsudvikling mod mere genbrug og genanvendelse.

Initiativ: Fokus på markeds-mæssige barrierer og drivkræfter

Opfølgning på handlingsplanen

Initiativ: Dialog med aktørerne om fremdrift

NOTER

- ¹ EEA 2014, Environmental Indicator report 2014 EEA <http://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>
- ² Modebranchen i Sverige – Statistik och analys 2015 <http://publikationer.tillvaxtverket.se/ProductView.aspx?id=1988>
- ³ Mode og Tekstil Eksportrådet 2015 <http://um.dk/da/eksportraadet/sektorer/kreative%20industrier/mode-og-tekstil/>
- ⁴ NMR 2015, A Nordic textile strategy <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A791003&dswid=-9184>
- ⁵ Se note 2
- ⁶ Se note 3
- ⁷ NMR 2014, Towards a new Nordic textile commitment: Collection, sorting, reuse and recycling <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:721017/FULLTEXT01.pdf>
- SMED 2014, Konsumtion och återanvändning av textilier <http://www.smed.se/avfall/rapporter/rapportserie-smed/3430>
- ⁸ NMR 2012, Prevention of Textile Waste <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:701022/FULLTEXT01.pdf>
- ⁹ MST 2014, Mindre affald og mere genanvendelse i tekstilbranchen <http://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2014/12/978-87-93178-78-6.pdf>
- ¹⁰ Se note 1
- ¹¹ NMR 2014, Towards a Nordic textile strategy <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:720964/FULLTEXT01.pdf>
- ¹² NMR 2014, Brug tøjet – Brug hovedet – Skån miljøet <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:764100/FULLTEXT01.pdf>
- ¹³ Kemi 2014, Chemicals in textiles – Risks to human health and the environment <https://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Report6-14-Chemicals-in-textiles.pdf>
- ¹⁴ NMR 2012, Nordic Strategy for Corporate Social Responsibility <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A701351&dswid=9594>
- ¹⁵ NMR, The Prime Ministers' Green Growth Projects <http://www.norden.org/da/tema/green-growth/statsministrenes-otte-projekter-om-groen-vaekst>
- ¹⁶ NMR 2014, Changing consumer behaviour towards increased prevention of textile waste : Background report <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A764795&dswid=-5739>
- ¹⁷ NMR 2014, Sustainable textile initiatives and suggestions for a Nordic Roadmap. Nordiske Arbejdspapirer <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A768171&dswid=378>
- ¹⁸ NMR 2015, Nordisk bioøkonomi <http://www.norden.org/da/tema/nordic-bioeconomy>
- ¹⁹ Se note 17, s 93-94
- ²⁰ MISTRA Future Fashion – 4-årigt forskningsprojekt som inkluderer allt från produktion, LCA och konsumtionsbeteende – Sverige og den nordiske region - <http://www.mistrafuturefashion.com/en/Sidor/default.aspx>
- ²¹ Bæredygtig udvikling: en brug af Jordens resurser, der skaber balance mellem udnyttelse og beskyttelse, så vi ikke ødelægger vort livsgrundlag. En bæredygtig udvikling skal sikre menneskenes nuværende behov uden at forringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres.
- ²² Ny håndbog om tekstil bæredygtighed <http://www.dmogt.dk/nyheder/2013/04/NyHaandbogOmTekstilBaeredygtighed>
- ²³ Designskolen Kolding 2010, Bæredygtighed i designprocessen - Metode og materialelære i mode- og tekstilundervisningen <https://www.designskolenkolding.dk/publikationer/baeredygtighed-i-designprocessen-metode-og-materialelaere-i-mode-og>
- ²⁴ Se note 16
- ²⁵ Se note 13, s. 42
- ²⁶ Strategic Approach to International Chemicals Management
- ²⁷ EU's 7. miljøhandlingsprogram »Et godt liv i en ressourcebegrænset verden«, paragraf 54 litra iv.
- ²⁸ Miljøregnskaber, eller Natural Capital Accounting (NCA) – på ”dansk” NCA-analyse - er et bredt begreb, der dækker flere tilgange herunder Environmental Profit & Loss (EP&L). En EP&L-analyse er et forsøg på at redegøre for de økosystemtjenester, som en virksomhed og hele dens værdikæde er afhængig af i finansielle termer.
- ²⁹ Se note 17
- ³⁰ Pressemeldelse i forbindelse med åbningsmødet for Partnerskab for kemi i tekstiler <http://mim.dk/nyheder/2015/jan/brosboel-toejbranchens-regning-til-miljoeet-skal-ned/>
- ³¹ Vinnova-finansieret projekt.
- ³² Establish locally grown textiles in Sweden <http://www.bioinnovation.se/> Vinnova har finansieret opbygning af en pilotvirksomhed i 2015 med henblik på genanvendelse af 2000 ton brugte bomulds- og viskosefibrer. <http://www.renewcell.se/>
- ³³ ForTex <http://www.innventia.com/en/Projects/Ongoing-projects/ForTex/>
- ³⁴ FIBIC <http://fibic.fi/news/fibics-new-research-program-seeks-new-markets-by-advanced-cellulose-based-products>
- ³⁵ Se note 17
- ³⁶ Novozymes 2015, Novozymes offerings in textile wet processing
- ³⁷ A Bioeconomy for the Baltic Sea Region mapping of stakeholders, practices and opportunities March 2014
- ³⁸ Egeskov 2015, Unik mulighed for Miljømærket tøj fra Tiripur, Indien (oversigt artikel), Nordisk projekt: Sustainable textile production Tirupur, India
- ³⁹ The Product Environmental Footprint Pilots http://ec.europa.eu/environment/eussd/smgp/pef_pilots.htm Product Category Rule for Performance T-shirts <http://iere.org/wp-content/uploads/Performance-PCR-T-shirts.pdf>
- ⁴⁰ EC 2012: ANNEX A – Comparison of our findings with other studies <http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/CEPS-CoE-GPP%20ANNEXES.pdf>

- ⁴¹ Diverse tekstilprodukter <http://www.svanemerket.no/produkter/producttype/?m1=114&m2=222>
- ⁴² Miljømærkning Danmark 2015
- ⁴³ Miljöstyringsrådets upphandlingkriterier för textil och läder 2013 http://www.skane.se/Upload/Webbplatser/Koncerninkop/Ext/Extern%20remiss/1302399_6_bil6.pdf
- ⁴⁴ Konkurrensverket 2015, Hållbar upphandling <http://www.kkv.se/upphandling/hallbar-upphandling/>
- ⁴⁵ Västra Götalandsregionen 2015, Gröna listan <http://epi.vgregion.se/sv/gronalistan/>
- ⁴⁶ Difi 2015, Kjøp av tekstiler, arbeidsklær og sko - sosialt ansvar <http://www.anskaffelser.no/verktoy/kjop-av-tekstiler-arbeidskla-er-og-sko-sosialt-ansvar>
- ⁴⁷ Grønne uniformer <http://www.svanemerket.no/magasin/miljokrav-i-forsvaret/>
- ⁴⁸ Fues and Norberg, 2011. Vad styr ett second hand köp? En undersökning om hur de fyra P:na påverkar butikerna Myrorna och Beyond Retro.
- ⁴⁹ Se note 8
- ⁵⁰ Se note 17
- ⁵¹ NCM 2015, The Nordic textile commitment <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A790973&dswid=4956>
- ⁵² NCM 2015, EPR-systems and new business models: Part II: Policy packages to increase reuse and recycling of textiles in the Nordic region <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A791018&dswid=4956>

Nordic Council of Ministers

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

ISBN 978-92-893-4156-1 (PRINT)
ISBN 978-92-893-4157-8 (PDF)
ANP 2015:724